

© Copyright 2011 Uitgeverij Lambo bv Arnhem

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, digitaal door fotokopieën of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Constructivisme

Beeldende kunst

Het constructivisme uit in de jaren twintig speelde lange tijd een toonaangevende rol in de moderne kunst. Het oorspronkelijke constructivisme, dat vooral is gekenmerkt door zijn verering van de machine en fabrieksarbeid, is ten nauwste verbonden met de prille Sovjet-Unie. Het was ook de eerste kunstzinnige stroming die doelbewust aansluiting zocht bij de marxistische ideologie.

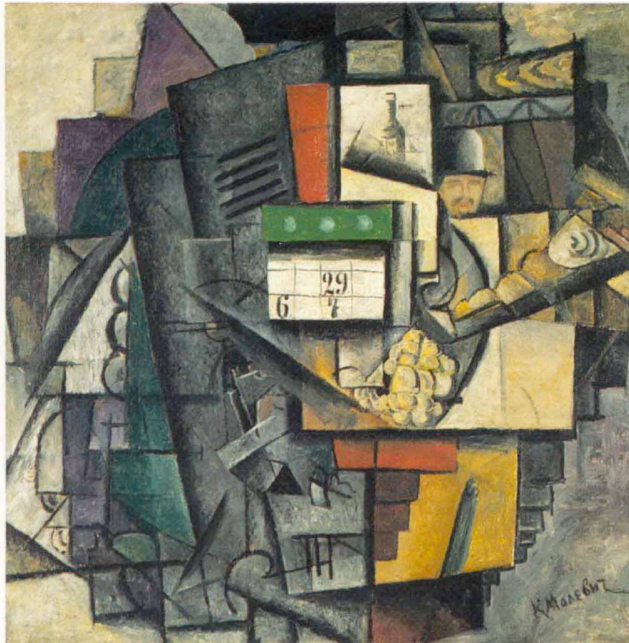
Kenmerkend voor deze ideologie is dat zij de materiële productiewijzen als doorslaggevend ziet, niet alleen voor politieke maar ook voor sociale en culturele processen. Vooral de marxistische aandacht voor georganiseerde arbeid en een rationele benaderingswijze, werd weerspiegeld in de belangrijkste inspiratiebron van het constructivisme, de technologische wereld van fabrieken en machines.

In het algemeen lieten kunstenaars zich meer leiden door begrippen als functie en nut dan door puur esthetische principes. Zij deden zich ook liever voor als artistieke ingenieurs dan als kunstenaars en spraken liever van een artistiek ontwerp dan van kunst of kunstwerk. Zij tonen verwantschap met de Nederlandse beeldende kunstgroepering De Stijl (Mondriaan, Rietveld) en het *Bauhaus* (Schlemmer). Richtinggevend waren hierbij de enceneringen van de toneelvernieuwer Vsjevold Meyerhold (1874-1940), die een eigen systeem voor toneelspel ontwierp.

Bij de constructivistische beeldhouwers, als de gebroeders Gabo – Pevsner, was de constructie het overheersende vormgevingsprincipe. De “voorstelling” is in de meeste constructivistische beelden verdwenen. Zij beperkten zich meestal tot één soort materiaal en construeerden daarmee ruimtelijke beelden.

Kubisten als Picasso daarentegen gebruikten verschillende soorten materiaal. Picasso verwerkte bijvoorbeeld gevonden spullen van de straat in zijn beelden en combineerde schilder- en beeldhouwtechnieken. Het resultaat was altijd figuratief.

Malevich: Vrouw in tram

In de beginperiode van de constructivistische schilderkunst nemen de schilders veel over van het futurisme. De voorstelling is bij hen, net als bij de kubisten en futuristen versneden tot fragmenten die een grotendeels abstract beeld opleveren. Bij Malevich is ook de compositie futuristisch. Slechts hier en daar (gezicht van een man, bord van de tramhalte) zijn figuratieve elementen aanwezig. Het kleurgebruik en de dynamiek in de compositie hierboven zijn niet kubistisch, maar eerder futuristisch.

Dans

In het danstheater waren de constructivistische benaderingen uit de beeldende kunsten vooral opvallend in de kostuum- en decorontwerpen. In verband met de acrobatische bewegingen gingen de dansers voor het eerst gekleed in huidnauwe kostuums of danspakken, die maximale bewegingsvrijheid garandeerden en de lichaamsplastiek scherp lieten uitkomen. Voorts was kenmerkend dat in het toneelbeeld veel nadruk werd gelegd op een plastische ruimtelijke werking door het gebruik van praktikabels (verhogingen) en balkonachtige constructies waardoor de handeling zich op verschillende niveaus in een driedimensionale ruimte kon afspelen. Choreografieën werden rationeel aangepakt door middel van uiterst doordachte, wiskundige bewegingsconstructies. Anderzijds werden dans- of bewegingsthema's gebruikt waarbij de dansers de mechanische bewegingen van machines imiteerden, in de zogeheten machine-dansen. Men had een voorkeur voor verhalloze, min of meer abstracte dansstukken die kort waren en slechts uit een akte bestonden. Kasjan Golejsovski is bekend om zijn toneelontwerp, Nikolay Foregger door zijn machine-dansen en Balanchine en Fjodor Lopoechov om de acrobatische en rationele danscomposities. Deze choreografen hebben in meer of mindere mate een bijdrage geleverd aan de belangrijkste verworvenheden van het dansconstructivisme, die de ontwikkeling van het moderne ballet zowel in de Sovjetunie als daarbuiten sterk beïnvloedden.